

РОЗДІЛ 7. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 352.071.5:336.22(498)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.3.1>

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАЗОВИХ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ В РУМУНІЇ

Бабін І.І.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права*

Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича

ORCID: 0000-0002-6603-4380

e-mail: i.babin@chnu.edu.ua

Торончук І.Ж.,

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича

ORCID: 0000-0003-3887-4750

e-mail: i.toronchuk@chnu.edu.ua

Бабін І.І., Торончук І.Ж. Особливості правового регулювання базових місцевих податків в Румунії.

У статті здійснено ґрунтовний аналіз особливостей правового регулювання базових місцевих податків у Румунії як ключового елементу забезпечення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування. Автори обґрунтовують актуальність дослідження у контексті процесів децентралізації та гармонізації податкової політики Румунії з нормами та принципами Європейського Союзу. Визначено, що фінансова автономія є фундаментальною умовою ефективного функціонування місцевої влади та якісного надання публічних послуг, а наявність стабільної системи місцевих доходів, зокрема за рахунок базових податків і зборів, забезпечує громаді інструменти для стратегічного розвитку. Детально охарактеризовано складові системи базових місцевих податків у Румунії, до яких належать: податок на споруди, земельний податок, податок на транспортні засоби, плата за видачу сертифікатів, погоджень та дозволів, плата за використання рекламних засобів, а також податок на покази. Розкрито механізми фіскального впливу органів місцевого самоврядування на податкові процеси, в межах встановлених національним законодавством.

Особливу увагу приділено податку на споруди, який у Румунії розраховується не на підставі загальної площі, як в Україні, а виходячи з економічно обґрунтованої вартості майна. Такий підхід дозволяє врахувати реальну платоспроможність платника податків, сприяє справедливому розподілу податкового навантаження та створює стимули для ефективного використання нерухомості. Аналогічно, земельний податок розраховується з урахуванням трьох чинників: площі, цільового призначення земельної ділянки та її розташування. Такі особливості забезпечують гнучкість місцевої податкової політики та адаптацію до соціально-економічних умов конкретної громади. Податок на транспортні засоби, плата за адміністративні послуги, а також податки з рекламної та видовищної діяльності відіграють не лише фіскальну, а й регулятивну роль. Визначено, що в Румунії спостерігається значна децентралізація повноважень у податковій сфері, що сприяє зростанню відповідальності органів місцевого самоврядування, забезпеченню фінансової прозорості та розвитку локальної демократії.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, повноваження, фінансова самостійність, місцеві податки, податки на майно, адміністративні послуги, Румунія.

Babin I.I., Toronchuk I.Zh. Features of the legal regulation of basic local taxes in Romania.

The article provides a thorough analysis of the features of the legal regulation of basic local taxes in Romania as a key element in ensuring the financial independence of local governments. The authors justify the relevance of the study in the context of the processes of decentralization and harmonization of Romania's tax policy with the norms and principles of the European Union. It is determined that financial autonomy is a fundamental condition for the effective functioning of local authorities and the quality provision of public services, and the presence of a stable system of local revenues, in particular through basic taxes and fees, provides the community with tools for strategic development. The components of the system of basic local taxes in Romania are described in detail, which include: construction tax, land tax, vehicle tax, fee for issuing certificates, approvals and permits, fee for using advertising media, as well as tax on impressions. The mechanisms of fiscal influence of local governments on tax processes, within the limits established by national legislation, are disclosed.

Particular attention is paid to the tax on buildings, which in Romania is calculated not on the basis of the total area, as in Ukraine, but based on the economically justified value of the property. This approach allows taking into account the real solvency of the taxpayer, contributes to a fair distribution of the tax burden and creates incentives for the effective use of real estate. Similarly, the land tax is calculated taking into account three factors: area, purpose of the land plot and its location. Such features ensure the flexibility of local tax policy and adaptation to the socio-economic conditions of a particular community. The tax on vehicles, fees for administrative services, as well as taxes on advertising and entertainment activities play not only a fiscal but also a regulatory role. It is determined that in Romania there is a significant decentralization of powers in the tax sphere, which contributes to the growth of the responsibility of local governments, ensuring financial transparency and the development of local democracy.

Key words: local self-government bodies, powers, financial autonomy, local taxes, property taxes, administrative services, Romania.

Постановка проблеми. Центральне місце в системі власних доходів посідають місцеві податки та збори, право на введення яких належать виключно органам місцевого самоврядування. Кожна держава характеризується наявністю власної системи місцевих податків та зборів, наповнення якої обумовлено різноманітними чинниками. Однак частина місцевих податків та зборів (наприклад, податки на майно) притаманні для системи місцевих податків та зборів практично кожної держави. Це так звані “базові” місцеві податки та збори. Вони забезпечують мінімально необхідну фінансову базу для функціонування органів місцевого самоврядування, дозволяючи їм виконувати свої основні функції та надавати громадянам базові публічні послуги. Аналіз досвіду європейських країн, особливо країн-сусідів, щодо правового регулювання цієї частини місцевих податків та зборів має важливе як теоретичне так і практичне значення, особливо в аспекті євроінтеграційних процесів та гармонізації національного законодавства до стандартів ЄС. Актуальність дослідження особливостей правового регулювання базових місцевих податків у Румунії зумовлена кількома ключовими факторами, які мають як економічне, так і соціальне значення. По-перше, Румунія активно проводить процес децентралізації, що передбачає передання більших фінансових повноважень органам місцевого самоврядування. По-друге, Румунія, як держава-член ЄС, зобов’язана гармонізувати свою податкову політику відповідно до європейських принципів. Дослідження базових місцевих податків дозволяє оцінити відповідність законодавства вимогам ЄС та спрогнозувати ефекти подальших реформ у сфері місцевих фінансів.

Мета статті полягає в комплексному аналізі та висвітленні специфічних аспектів правового регулювання базових місцевих податків у Румунії, а також визначенні їхньої ролі у системі фінансової децентралізації.

Ступінь опрацювання проблематики. Проблематика правового регулювання місцевих податків у країнах ЄС, зокрема в Румунії, є об’єктом наукового інтересу з боку як національних, так і міжнародних дослідників. У румунському правничому дискурсі питання базових місцевих податків досліджувались у працях таких авторів як А. Васку, Д. Іфтімов, К.Ф. Косташ, І.А. Костя,

І. Лазар та ін., які аналізували фінансову автономію органів місцевого самоврядування, взаємодію між центральною та місцевою владою у сфері податкового адміністрування, а також питання справедливості та ефективності місцевого оподаткування. Проте, попри наявність окремих наукових досліджень, багато аспектів правового регулювання базових місцевих податків у Румунії залишаються недостатньо висвітленими, зокрема в порівняльному аспекті з податковими системами інших країн Центрально-Східної Європи.

Виклад основного матеріалу. Система місцевих податків та зборів в Румунії має певні особливості. Перш за все, на відміну від України чи інших країн-членів ЄС (Польща) [1, с. 419–471; 2, с. 94–99], вона має тривірневу структуру, що включає: 1) базові; 2) спеціальні; 3) інші місцеві податки, а також характеризується більш широкими податковими повноваженнями органів місцевого самоврядування. Базові податки представлені традиційними місцевими податками та зборами, які є (були) характерними в тому числі і для системи місцевих податків і зборів України. Так, систему базових податків складають: а) податок на споруди; б) земельний податок; в) податок на транспортні засоби; г) плата за видачу сертифікатів, погоджень та дозволів; д) плата за використання засобів реклами та рекламу; е) податок на покази [3, art. 454]. Щодо цієї групи місцевих податків та зборів податкові повноваження органів місцевого самоврядування є обмеженими. Вони уповноважені лише встановлювати конкретні ставки податків та зборів в межах граничних розмірів, визначених Фіскальним кодексом, а також надавати податкові пільги. Виняток складають податок на споруди та земельний податок, щодо яких органи місцевого самоврядування уповноважені виходити за межі максимальних граничних ставок.

Податок на споруди (рум. *impozitul pe clădiri*). Будь-яка особа, яка володіє нерухомим майном, відмінним від земельної ділянки, розташованим в Румунії, зобов'язана сплачувати щорічний податок на споруди, за винятком випадків, передбачених статтею 456 Фіскального кодексу Румунії [4, с. 37]. З 1 січня 2016 року податок на споруди обчислюється за видами споруд, житлових і нежитлових, незалежно від того, власником є фізична чи юридична особа. Оподаткування споруд здійснюється окремо від земельної ділянки, на якій вони розташовані. Податок розраховується органами місцевого самоврядування і є результатом множення двох компонентів: оподатковуваної вартості та ставки податку. Оподатковувана вартість для житлових будинків розраховується на основі алгоритму передбаченого статтею 457 Фіскального кодексу, а для нежитлових будівель визначається на підставі звітів про оцінку, складених уповноваженими оцінювачами, один раз на 5 років на вимогу платника податку [5]. Оподатковувана вартість будівлі коригується залежно від рангу населеного пункту та району, в якому розташована будівля. Ставка податку самостійно встановлюється кожним органом місцевого самоврядування в межах діапазону ставок податку, передбачених Фіскальним кодексом, тобто (0,08%-0,2%) для житлових будівель і (0,2%-1,3%) для нежитлових будівель. Для споруд, що використовуються для ведення сільськогосподарської діяльності, ставка податку складає 0,4%. Якщо власник споруди не оновив її оподатковувану вартість, застосовується ставка податку в розмірі 2% для фізичних осіб та 5% для юридичних осіб. Тобто, неоновлення оподатковуваної вартості у строки визначені Фіскальним кодексом, тягне за собою збільшення розміру податку на споруди до 10 разів для фізичних осіб та до 25 разів для юридичних осіб [6]. Такий підхід, який передбачає оподаткування не загальної площі будівлі (як в Україні), а її економічно обґрунтованої вартості, має низку суттєвих переваг, які можна звести до наступних ключових аргументів. По-перше, справедливість. Вартість відображає економічну здатність власника платити. По-друге, більша дохідність. Податок на вартість майна генерує більше надходжень у багатих громадах із високою ринковою вартістю майна. По-третє, гнучкість та адаптивність. Вартість можна індексувати або регулярно оновлювати за ринковими цінами. По-четверте, прозорість та мотивація. Платники податку краще розуміють за що вони платять. По-п'яте, стимулювання ефективного використання майна.

Земельний податок (рум. *impozitul pe teren*) сплачується фізичними та юридичними особами, які є власниками земельних ділянок на території Румунії. Від сплати податку звільняється земля, що знаходиться безпосередньо під будівлею, оскільки податок на будівля сплачується окремо. Крім того, стаття 464 Фіскального кодексу Румунії містить перелік категорій земель, які також звільняються від сплати земельного податку. Органи місцевого самоврядування в межах визначених Фіскальним кодексом можуть звільняти від сплати земельного податку й інші категорії земельних ділянок. База оподаткування розраховується на основі трьох елементів: 1) площі земельної ділянки (визначається в гектарах); 2) категорії використання землі (наприклад, орні

землі, пасовище, землі зайняті забудовою, непродуктивні землі та ін.); 3) рангу (зони) місцевості, де розташована земельна ділянка (залежить від класифікації встановленої місцевою радою та означає, що розмір податку може відрізнятися в різних частинах одного населеного пункту) [7, с. 105]. Ставки податку встановлюються у фіксованій сумі за гектар. Наприклад, для земельної ділянки розташованої в межах забудованої території, віднесеної до зони А населеного пункту рангу 0, ставка земельного податку встановлюється в діапазоні 8282-20706 RON за га [3, art. 465]. Конкретні ставки встановлюються місцевими радами в межах, визначених Фіскальним кодексом. Це дозволяє їм адаптувати податкову політику до місцевих умов та потреб. Місцева рада може збільшити земельний податок для недоглянутої землі, розташованої в межах населеного пункту, та для сільськогосподарських угідь, що не обробляються протягом двох років поспіль, до 500%. Земельний податок сплачується щорічно, зазвичай двома рівними частинами – до 31 березня та до 30 вересня. Якщо вся сума податку сплачується до 31 березня, то платник податку має право на 10% знижку.

Податок на транспортні засоби (рум. *impozitul pe mijloacele de transport*) є обов'язковим щорічним платежем власників транспортних засобів, зареєстрованих у Румунії. Об'єктом оподаткування є всі транспортні засоби, зареєстровані на території Румунії, незалежно від того, чи належать вони фізичним, чи юридичним особам. На відміну від інших європейських держав, де податок базується на вартості транспортного засобу, віці або рівні викидів CO₂, у Румунії основною податковою базою є об'єм циліндрів двигуна (см³). Для вантажних автомобілів податок розраховується на основі повної дозволеної маси, вираженої в тонах, а для плавзасобів – на основі довжини, вираженої в метрах. Ці особливості податкової бази є ключовими для розуміння податку на транспортні засоби Румунії. Фіскальний кодекс встановлює базові фіксовані ставки податку за кожен об'єм циліндрів (зазвичай, за кожні 200 см³) або за тону чи метр, які мають прогресивний характер. Це означає, що чим більший об'єм двигуна, важчий вантажний автомобіль, довший плаваючий засіб, тим вищою є ставка податку за одиницю виміру. Місцеві ради мають право збільшувати або зменшувати ставки податку але не більше ніж на 50% від базових ставок встановлених Фіскальним кодексом. Така гнучкість дозволяє органам місцевого самоврядування адаптувати державну податкову політику до місцевих економічних умов та фінансових потреб [8, с. 13]. Адміністрування податку здійснюється податковими департаментами при міських радах. Румунське законодавство передбачає низку пільг та винятків, які відображають соціальну та екологічну політику держави. Так, повністю звільнені від сплати податку електричні транспортні засоби, а для гібридних транспортних засобів ставка податку зменшується на 50%. Звільнені від сплати податку також транспортні засоби, що належать особам з обмеженими можливостями, дипломатичним представництвам, державним установам, транспорт, що використовується для громадського пасажирського перевезення, окремі категорії сільськогосподарського транспорту та історичні транспортні засоби [9, с. 318].

Плата за видачу сертифікатів, погоджень та дозволів (рум. *taxa pentru eliberarea certificatelor, avizelor și autorizațiilor*) є важливим елементом системи місцевих доходів у Румунії. За своєю суттю, цей платіж не є класичним податком у прямому розумінні (як обов'язковий внесок без прямої еквівалентності), а скоріше адміністративним збором чи платою за послугу. Він справляється з фізичних або юридичних осіб за виконання конкретних адміністративних дій місцевими органами влади, які призводять до видачі офіційного документа чи надання дозволу. Основне призначення даного платежу – відшкодування адміністративних витрат, понесених органом місцевого самоврядування у зв'язку з обробкою заяв, проведенням перевірок, підготовкою та видачею відповідних документів. Крім того, цей платіж може мати також регулятивний ефект, опосередковано впливаючи на кількість запитів на певні види діяльності. Об'єктом оподаткування є факт звернення особи до органу місцевого самоврядування за отриманням певного документа, що надає право на здійснення певної діяльності або підтверджує певний статус. Плата зазвичай стягується у момент подачі заяви на отримання документа або безпосередньо перед його видачею. Спектр документів, за видачу яких стягується плата, є дуже широким та охоплює різноманітні сфери [10, с. 106]. Місцеві ради мають широкі повноваження щодо встановлення конкретних розмірів цих платежів. Це дозволяє їм враховувати місцеву специфіку, рівень адміністративних витрат та пріоритети розвитку громад. Так, розмір плати за видачу містобудівного сертифікату залежить від площі будівлі та в м. Сучава складає від 8 до 18RON [11], а в м. Тімішоара від 7 до 19RON [12]. Разом з тим, при встановленні розміру плати місцеві ради повинні дотримуватись принципів:

пропорційності, прозорості, недискримінації. З метою їх дотримання Фіскальний кодекс передбачає певні максимальні обмеження та методологічні рекомендації.

Плата за використання засобів реклами та рекламу (рум. *taxa pentru folosirea reclamei și publicității*) відіграє подвійну роль: як джерело доходів до місцевих бюджетів, так і як інструмент регулювання візуального простору населених пунктів. Важливою вторинною функцією цього податку є регулювання та контроль за розповсюдженням реклами у населених пунктах. Встановлення плати за розміщення рекламних конструкцій дозволяє органам місцевого самоврядування впливати на кількість, розмір та якість рекламних засобів, запобігаючи візуальному засміченню та забезпечуючи дотримання правил міського планування та естетики. Об'єктом оподаткування є використання будь-яких рекламних засобів або рекламних матеріалів, що розміщуються у публічному просторі або є видимими з публічного простору. Податок розраховується на основі: вартості послуги, площі рекламної поверхні, терміну розміщення, типу рекламного засобу, зони розміщення. Наприклад, в м. Клуж-Напока поєднується відсоткова складова та фіксований податок на площу (2% від вартості рекламних послуг та 24 RON/m²/рік – якщо реклама розташована в місці ведення діяльності та 13 RON/m²/рік на інших рекламних носіях) [13]. Платником податку є особа, яка фактично розміщує рекламний засіб або замовляє його розміщення. Ставки податку щорічно визначаються органами місцевого самоврядування в межах граничних ставок, визначених Фіскальним кодексом Румунії. Податок сплачується щорічно за постійну рекламу або одноразово за тимчасову, зазвичай авансом або під час подачі заяви на дозвіл [9, с. 320]. Якщо розмір податку менше 50RON, сплата здійснюється повністю до граничного терміну першого платежу [3, art. 478].

Податок на покази (рум. *impozitul pe spectacole*) є одним з видів місцевих податків, який дозволяє органам місцевого самоврядування отримувати доходи від культурних, спортивних та розважальних заходів. Він є важливим інструментом фінансової децентралізації, що надає місцевим громадам гнучкість у формуванні бюджету та впливає на культурну політику. За його допомогою орган місцевого самоврядування може: 1) стимулювати певні види діяльності (наприклад, підтримувати розвиток класичного та театрального мистецтва, традиційних народних вистав, встановлюючи для них нижчі ставки або повністю звільняючи від сплати податку); 2) обмежити або оподатковувати більш комерційні розважальні заходи (наприклад, дискотеки, казино, шоу, які приносять значні прибутки організаторам); 3) заохочувати благодійність (наприклад, звільнення від податку благодійних вистав стимулює соціальну відповідальність та підтримку соціально незахищених верств суспільства). Об'єктом оподаткування є організація та проведення будь-яких публічних розважальних або культурних заходів, за вхід на які стягується плата. Тобто, ключовою умовою сплати даного податку є наявність платного доступу (квиток, вхідна плата). Податок розраховується як відсоток від валових доходів отриманих організатором від продажу квитків або інших вхідних плат за доступ до вистави, за винятком податку на додану вартість [3, art. 481]. Фіскальний кодекс Румунії передбачає максимальні ставки, які можуть застосовувати місцеві ради. Ці максимальні ставки диференційовані залежно від типу показу: 1) нижчі ставки (до 2%) передбачені для театральної вистави, балету, опери, філармонічного концерту чи іншої музичної події, кінопоказу в кінотеатрі, циркового шоу, будь-яких внутрішніх чи міжнародних спортивних змагань; 2) вищі ставки (до 5%) для всіх інших вистав, що не мають чітко вираженого культурного підґрунтя. Наприклад, в м. Ясси встановлена єдина ставка у розмірі 0,1% для всіх заходів [14], в той час як в м. Брашов місцева рада встановила граничні ставки передбачені Фіскальним кодексом (2% та 5%) [15]. Платником податку є організатор показу, тобто особа, яка відповідає за проведення заходу та стягує вхідну плату [9, с. 320].

Висновки. Місцева податкова система Румунії є прикладом трирівневої моделі з чіткою структурою, де базові податки, особливо податок на споруди, забезпечують основні доходи місцевих бюджетів. Однак ефективність системи вимагає удосконалення оцінки майна, врахування соціальних аспектів та ринкової вартості. Земельний податок і податок на транспортні засоби також відіграють важливу роль, але потребують адаптації до сучасних екологічних стандартів. Інші податки та збори, як-от за рекламу, покази чи адміністративні послуги, поєднують фіскальні та регуляторні функції, проте стикаються з викликами адміністрування та класифікації. Румунський досвід демонструє важливість балансу між централізацією та місцевою автономією, а також потребу в оновленні підходів до місцевого оподаткування відповідно до сучасних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабін І.І. Податкове право: навчальний посібник. К.: Видавничий дім «КОНДОР», 2018. 488 с. ISBN 978-617-7582-76-1.
2. Бабін І.І. Особливості правового регулювання системи податків органів місцевого самоврядування в Республіці Польща. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 94–99. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.15> 13.
3. Legea nr. 227/2015 din 8 septembrie 2015 privind Codul Fiscal. Monitorul Oficial, 2015, nr. 688.
4. Iftimov, Dumitru. Ștefan, Marin. “Impozitele și taxele locale în sistemul fiscal al României (studiu de caz)”. Sitech. 2017. 73 p.
5. Lăcrița Nicolae Grigorie. Evaluarea clădirilor persoanelor fizice folosite în alte scopuri decât pentru locuință. URL: <https://www.juridice.ro/705145/evaluarea-cladirilor-persoanelor-fizice-folosite-in-alte-scopuri-decat-pentru-locuinta.html>.
6. Vascu Adrian. Impozitul pe clădiri. Când? Cum? URL: <https://www.bursa.ro/opinii-impozitul-pe-cladiri-cand-cum-86825359>.
7. Mitu Narcis Eduard, Mitu George Teodor. Reforming the Property Tax System in Romania: A Necessity. *Revista de Științe Politice. Revue des Sciences Politiques*. No. 73. 2022. P. 99–113.
8. Costea I.A., Ilucă D.M. Central and local fiscal jurisdiction in Romania: a taxonomy of property taxation. *Financial Law Review*. No.34 [2]. 2024. P. 2–22.
9. Lazar Ioan, Florea Bogdan. Dreptul finantelor publice. Vol.2: Drept fiscal și procedura fiscal. Curs universitar. Editura C.H. Beck. 2023. 662 p.
10. Costaș Cosmin Flavius, Zah Alina Mihaela, Puț Septimiu Ioan. Drept fiscal. Ediția a III-a. Editura Solomon. 2017. 200 p.
11. Hotărâre nr 407/2023 privind stabilirea impozitelor și taxelor locale, precum și a taxelor speciale, pentru anul 2024. URL: <https://hcl.usr.ro/suceava/2023/h407>.
12. Hotărâre nr 573/2023 privind stabilirea impozitelor și taxelor locale în Municipiul Timisoara pentru anul 2024. URL: <https://www.primariatm.ro/hcl/2023/573>.
13. Hotărâre nr 623/2023 privind stabilirea nivelurilor pentru valorile impozabile, impozitele și taxele locale pentru anul 2024. URL: <https://hcl.usr.ro/cluj/2023/h623>.
14. Hotărâre nr 373/2024 privind adoptarea impozitelor și taxelor locale și a altor sume care se fac venit al bugetului local pentru anul 2025. URL: <https://www.fisc.ro/articole/taxe-si-impozite-iasi.html>.
15. Hotărâre nr 210/2024 privind stabilirea impozitelor și taxelor locale, precum și a taxelor speciale, pentru anul 2025. URL: https://www.brasovcity.ro/ro/consiliul_local/consultare_registru_hcl/2024/0/0/210#HCLNO210.